

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

Missuguseid seadusi tuleb kohaldada pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemiseks pärandusmaksu määramise otstarbeks, kas neid, mis olid maksvad päranduse avamise päeval, või neid, mis on maksvad päeval, mil pärijaile pärandusmaks kohtu poolt peale pannakse? — H. Siimer. — Vastus H. Siimerile pärandusmaksu asjus — W. Ditmar. — Tsiviil-õiguslikud vahekorrad Nõukogude Venemaaga — M. Uuesson. — Neljas Õigusteadlaste-päev. — Riigikohtu tegelus. — Kohtute arvustik 1924. a. — Lisa: Riigikohtu otsused, lhk. 81—96.

Missuguseid seadusi tuleb kohaldada pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemiseks pärandusmaksu määramise otstarbeks, kas neid, mis olid maksvad päranduse avamise päeval, või neid, mis on maksvad päeval, mil pärijaile pärandusmaks kohtu poolt peale pannakse?

Meie Riigikohtu Tsiviil-osakond on esialgu sellele seisukohale asunud, et pärandusvara hinna kindlakstegemiseks pärandusmaksu määramise otstarbeks tuleb kohaldada neid seadusi, mis olid maksvad päranduse avamise momendil, s. o. pärandusejätja surmapäeval (Riigikohtu Tsiviil-osakonna otsused 17. maist 1923. a. Ernst Richard Ōunapuu päranduse asjas, 3. aprillist 1924. a. Karl Arrase päranduse asjas ja 30. maist 1924. a. Ida-Karoline Rohbergi asjas). Riigikohus on oma seisukoha sellega põhjendanud, et B. E. S. § 1693. ja 1698. põhjal tuleb pärimise all mõista vahendita sisseastumist surnud pärandusejätja varanduslistesse suhetesse täies ulatuses ja et see, kellel õigus on pärida ja selleks soovi on avaldanud, võib pärandusejätja surma momendist peale

vahendita päranduse-õigustesse astuda. Sellest järeldab Riigikohus, et küsimuste otsustamisel, kellel õigus on pärida ja missugune varandus on järele jäänud, võtab seadus arvesse päranduse avamise momendi. Et aga pärandusmaks võetakse sel põhjal, et pärandusvara pärandusejätjalt pärijale üle läheb, siis leiab Riigikohus, et päranduse hindamisel peab mõelduandev olema päranduse avamise, s. o. pärandusejätja surma moment. Nimetatud Riigikohtu seletus (Karl Arrase päranduse asjas) tuleb õigeks pidada, sest see seletus on kooskõlas Balti Eraseadusega. Kuid Riigikohtu üldkogu otsuse põhjal nr. 80-das 1924. a., missugune otsus on ära trükitud „Õiguses“ nr. 7 — 1924. a., on eespoolnimetatud küsimus pöörde saanud. Nimelt on Riigikohtu üldkogu seletanud, et pä-

randusvara tuleb hinnata pärandusmaksu võtmise otstarbeks nende seaduste järele, mis on maksvad sel päeval, mil kohus pärijaile pärandusmaksu määrab peale panna. Riigikohtu Tsiviil-osakond on selle otsuse põhjal oma endise seisukoha muutnud ning nimetatud otsuse põhjal hakanud tühistama kohtu otsuseid, milles oldi endisel seisukohal, s. o. kus pärandusvara hinnati pärandusmaksu võtmise otstarbeks seaduste järele, mis olid maksvad päranduse avamise päeval. Et see küsimus ei ole põhimõtteliselt kui ka tegelikult tähtsuseta, sest et selles küsimuses kohtu tegelastel kui ka neil, kellesse see küsimus puutub, seisukohta tuleb võtta, sellepärast luban enesele teha mõned arvustavad märkused Riigikohtu üldkogu otsuse kohta.

Juhtides tähelepanu Vene Senati Tsiv. dep. seletuse peale 1880. a. nr. 195, seletab Riigikohtu üldkogu alguses, mis vahe on materiaali- ja protsessuaalseaduse vahel, ja leiab, 1) et materiaalseadused, mis sünnitavad uusi ja tühistavad juba varemini sündinud õigusi, on maksvad ainult tuleva aja peale ja neil ei ole tagasiulatavat jõudu, peale nende juhtumuste, mis seaduses eneses on määratud, et tema jõud laiendatakse tema väljakuulutamisel eelseisva aja peale, ning 2) et protsessuaalseadused, millega ei sünnitata uusi materiaali-õigusi ega tühistata ennemini tekkinud materiaali-õigusi, astuvad jõusse nende väljakuulutamise päevast ja peavad kohaldatama kõikide nende asjade suhtes, mida kohtus toimetatakse peale seaduse väljakuulutamist, olenemata sellest, kas mainitud asjad on tekkinud enne või pärast seaduse jõusseastumist sündinud tegudest ehk sündmustest. Neid põhimõtteid tuleb õigeks pidada ja nende vastu ei saa vaielda. Kuid vildakuks tuleb lugeda nende põhimõtete käsitlemine 1920. a. Pärandusmaksuseaduse kohta. Riigikohtu üldkogu leiab, et 1920. a. Pärandusmaksuseaduse I osa, mis sisaldab üldisi määrusi (§ 1—9) ja mille tähtsama osa moodustab pärandus-

maksu protsentide tabel, kuulub materiaalinormide hulka ja sellepärast ei või tal tagasiulatuvat jõudu olla. Mis puutub aga Pärandusmaksuseaduse II ja III ossa, siis leiab Riigikohtu üldkogu, et kõik need reeglid, mis on tähendatud nimetatud seaduse II ja III osas ja mis käsitlevad päranduse hindamist ja pärandusmaksu arvutamist, on oma iseloomu poolest protsessuaalseadused, sest et nendega ei loodavat mingisuguseid materiaali-õigusi ega -kohustusi. Kuid selle väitega ei saa nõus olla järgmistel põhjustel.

Samas Vene Senati seletuses nr. 195 1880. a., mida Riigikohtu üldkogu on tsiteerinud ja kus on seletatud, mis vahe on materiaali- ja protsessuaalseaduse vahel, on muu seas ka tähendatud, et niipea kui mingisugune õigus on tekkinud, siis peab selle õiguse ulatust ja piire, nõndasama ka selle õiguse teostamise võimalust arutatama seaduse põhjal, mis oli maksev õiguse tekkimise momendil. Nimetatud põhimõtet õigeks pidades ja tähele pannes, et B. E. S. § 2621., 2625. ja Ts. K. S. § 2019. põhjal on pärijal õigus pärandusvara omandada päranduse avamise momendist peale, s. o. pärandusejätja surma päevast alates, tuleb järeldada, et pärijal on õigus pärandusmaksu maksma hakata päranduse avamise momendist, peale. Et pärandusmaksu suurus juba kindlaks on määratud seaduse põhjal, mis maksev on päranduse avamise momendil, siis ei või seda pärandusmaksu enam suurendada ega muuta mingisuguse teise seaduse põhjal, mis hiljemini välja antakse, kui temas pole öeldud, et tal on tagasiulatuv jõud. Järelikult ei ole õige Riigikohtu üldkogu seisukoht, et pärandusmaksu määramisega ei looda uusi materiaali-õigusi ehk -kohustusi; sest kui uuema Pärandusmaksuseaduse järele on pärandusmaksu protsent ehk pärandusvara hindamine kõrgem kui seaduse põhjal, mis oli maksev päranduse avamise momendil, siis on riik seega oma õigusi suuren-

danud, kuna pärijate peale on pandud uusi kohustusi. Kui ka seisukohale asuda, et Pärandusmaksu-seaduse II ja III osa on oma iseloomu poolest protsessuaal-seadus, siis ometigi ei või protsessuaal-seadus rikkuda olemasolevat materiaa-õigust ega -seadust. Ka on Vene Senat seletanud (vaata Vene Senati üldkogu otsused 1904. a. nr. 4, 1905. a. nr. 11, 1907. a. nr. 34 ja Tsiiviildep. otsused 1889. a. nr. 95, 1893. a. nr. 40, 1901. a. nr. 99, 1907. a. nr. 100, 1910. a. nr. 44 ja 1912. a. nr. 108), et lõivude ja maksude seadusi tuleb kohaldada nende täpsa sisu järele ja nad ei luba mitte laiendavat tõlgendamist maksukohuslase raskenduseks ega kergenduseks, ja et sel korral, kui maksustamis-seadus on puudulik või ei ole selge, tuleb seadust tõlgendada maksja kasuks (Vene Senati I Dep. otsus nr. 8372, 1903. a.). Neid põhimõtteid käesolevas küsimuses kohaldades leiame, et Riigikohtu üldkogul ei olnud põhjust Pärandusmaksu-seaduse II ja III osa eraldada I osast ja seletada, et ainult I osa on materiaal-seadus ja et II ja III osa on protsessuaal-seadus; sest iga seadust, kui niisugust, peab võtma tervikuna ja seaduse üksikuid osasid tuleb tõlgendada kooskõlas kogu seadusega. Sellepärast tuleb ka Pärandusmaksu-seaduse § 16, mida Riigikohus eraldi alla kriipsutab, mõista kooskõlas sama seadusega; mispärast ka hindamisi, mis pärandusmaksu § 30—36 on tähendatud, ei või kohaldada iga päranduse kohta, nagu Riigikohus arvab, vaid ainult nende päranduste kohta, mis avanesid peale selle seaduse maksmahakkamist.

Siinjuures tuleb tähele panna, et Pärandusmaksu - seaduse § 13-ndast ja 14-ndast selgub, et päranduse deklaratsioonis nimetatud pärandus tuleb hinnata seaduse järele, mis oli maksev päranduse avamise momendil, sest et võimatu on pärandusvara hinnata seaduse järele, mis on pärijale alles teadmata ja võib maksma hakata alles kohtu otsuse tegemise mo-

mendil. On aga pärija poolt päranduse hindamine seaduslikul kujul üles antud, siis peaks see hindamine ka maksvaks jääma kohtuotsuse tegemise momendil.

Peale selle peab tähendama, et mõteta oleks pärijat trahvida Pärandusmaksu-seaduse § 14. põhjal selle eest, et päranduse teadaanne ei ole õigel ajal kohtusse antud, kui seaduslik hindamine kindlaks tehakse alles kohtuotsuse tegemise momendil.

Edasi peab tähendama, et pärijal selleks, et pärandust vastu võtta, peab teada olema, missugused õigused ta omandab ja missugused kohustused ta enese peale võtab. Ühte niisugusesse kohustusse kuulub ka kohustus pärandusmaksu maksta ülemineva varanduse pealt: Sellepärast peab pärijal päranduse avamise momendil juba teada olema, kui palju tuleb pärandusmaksu maksta; sest muidu võib nii juhtuda, et varanduse kõrgendatud hindamise läbi ja pärandusmaksu suurendamise pärast, kui see pärijale teada oleks olnud päranduse avamise momendil, pärija ülepea ei olekski soovinud pärandust vastu võtta.

Et kohtu otsuse tegemise moment on juhusline ja et see otsuse tegemise moment ei või mõõduandev olla pärandusvara hindamiseks seaduse põhjal, mis on maksev kohtuotsuse tegemise momendil, seda selgitab muu seas järgmine näide. Kujutame enesele ette, et kaks perekonda annavad ühel ja samal päeval palve ühte ja samasse kohtusse pärimisõigustes kinnitamise pärast. Oletame, et ühe asi tuleb ennem arutusele ning pärijad kinnitatakse pärimisõigustes ja pärandusvara hinnatakse seaduse järele, mis oli maksev päranduse avamise momendil. Teine päranduse asi tuleb aga hiljemini arutusele, ja vahepeal on uus Pärandusmaksu-seadus ilmunud, mille järele pärandusvara tuleb kõrgemalt hinnata kui eelmise seaduse põhjal ja pärijail tuleb kõrgemat pärandusmaksu maksta kui eelmises asjas.

Nüüd tekib küsimus: Mispärast peab kaht ühesugust asja, mis ühel ja samal ajal kohtusse on antud, kumbagi ise viisi otsustatama? Mispärast peavad pärijad teises asjas kõrgemat pärandusmaksu maksuma ainult kohtu viivituse pärast?

Meie Pärandusmaksu-seadus, mis on ümber töötatud vene-aegne Pärandusmaksu-seadus, langeb niisama kui Tempelmaksu- ja Tulumaksu-seadus, omaiseloomu poolest materiaalseaduste liiki, mille põhjal isikuile, kellesse need seadused puutuvad, teatavad kohustused peale pannakse. Ka see asjaolu, et Pärandusmaksu- kui ka Tempelmaksu-seadus ei ole Vene Seaduste Kogus paigutatud protsessuaalseadustesse, räägib selle kasuks, et Pärandusmaksu-seadus on materiaalseadus.

Nimetatud asjaoludel on ekslik Riigikohtu üldkogu seletus, et 1920. a. Pärandusmaksu-seaduse II ja III osa on protsessuaalseadus. Et nimetatud Pärandusmaksu-seadus kogu ulatuses on materiaalseadus, siis ei või selle seaduse ühelgi osal olla tagasiulatuvat jõudu. Seepärast ei saa selles seaduses ettenähtud pärandusvara hindamisi kohaldada nende päranduste suhtes, mis avanesid enne selle seaduse maksmahakkamist, mispärast ei saa seadusepäraseks lugeda Riigikohtu üldkogu seletust, et pärandusvara hinna kindlakstegemiseks tuleb kohaldada neid seadusmäärusi, mis olid jõus pärijaile pärandusmaksu pealepaneku kohta otsuse tegemise päeval.

Siinjuures peab veel tähendama, et ka tegelikult on raske või võimatu pärandusvara hinda kindlaks teha seaduse järele, mis hakkas maksuma peale päranduse avamist. Varandus on oma koosseisu poolest kui ka väärtuses muutuv. Võtame näiteks, et maal oli kellestki järele jäänud pärandusvarana talukoht, kus olid olemas hooned ja kõiksuguseid loomi. Pärijate kinnitamise momendil, mis võib vahel sündida hulk aega peale pärandusejätja surma, võivad hooned olla

ümber ehitatud, nii et võimatu või raske on hinnata hoonet selles seisukorras, nagu ta pärandusejätjast on järele jäänud. Loomad võivad pärijate kinnitamise momendil vananenud ja oma väärtuses langenud olla. Ka võivad kõik loomad või mõned neist koguni teised olla kui päranduse avamise momendil. Kuidas nüüd hinnata vananenud või mitte-olemas olevaid loomi seaduse põhjal, mis maksuma on hakanud peale päranduse avamist ja mida peab kohaldama kohtu otsuse tegemise momendil? Teisest küljest võivad päritava talu põllud, mis päranduse avamise momendil olid halvasti haritud, pärijate kinnitamise momendil hästi haritud olla; heinamaad, mis olid päranduse avamise momendil metsikus seisukorras, võivad pärijate kinnitamise momendil olla hästi kultiveeritud. Kuidas nüüd eraldada pärandusest pärijate poolt päranduse peale tehtud kulu ja tööd, sest pärijate isiklikku tööd ja kulu, mille läbi pärandusvara väärtus on tõusnud, ei või pärandusemaksu alla panna.

Lõppude lõpuks peab tähendama, et Riigikohtu üldkogu otsuse kohaldamisel võivad arusaamatused tekkida. Riigikohtu üldkogu otsuse järele tuleb pärandusvara hinnata pärandusemaksu võtmiseks seaduste järele, mis on maksvad kohtu otsuse tegemise momendil, kuid missuguse kohtu otsuse tegemise momendil, ei ole Riigikohtu otsuses mitte tähendatud. Päranduseasjad võivad aga apellatsioonikaebuse või erakaebuse teel kahes kohtuastmes arutusele tulla; pealegi võib asi teises astmes rohkem kui ükskord sisuliselt arutusele tulla, näiteks, kui Riigikohus teise kohtuastme otsuse ära muudab. Nüüd tekib küsimus: missugust seadust peab kohus kohaldama pärandusevara hindamiseks, kas seda, mis oli maksev esimese astme kohtu otsuse tegemise ajal või mis viimase kohtu otsuse tegemise ajal seadusejõusse astub. Kui seisukohale asuda, et Pärandusmaksu-

seaduse II ja III osa on protsessuaalseadus, siis peaks muidugi pärandusvara hindama seaduse järele, mis on maksev viimase kohtu otsuse tegemise ajal. Kuid ka siin võivad arusaamatused tekkida. Võtame näiteks asja, kus Otsekoheste Maksude Peavalitsus kaebab esimese kohtuastme otsuse peale, mitte päranduse hindamise pärast, vaid sellepärast, et esimese astme kohus on eksinud pärandusemaksu protsendis või viivitusraha määramises ja nimelt on pärandusevara vähema protsendi alla pannud või vähema aja eest viivitusraha määratud, kui seaduses on tähendatud. Kui aga vahepeal, enne kui asi teises kohtuastmes arutusele tuleb, uus Pärandusmaksu-seadus välja tuleb, mille põhjal pärandusvara tuleks kõrgemalt hinnata kui eelmise seaduse põhjal, kas peab nüüd kohus ameti poolest — ex officio — kõrgendatud pärandusvara hindamise pealt pärandusmaksu ja viivitusraha määrama, kui ka hindamise vastu ei ole kaevatud? Kui aga pärandusmaksu ja viivitusraha määrata viimase seaduse põhjal, siis tuleb välja, et pärija peab kõrgendatud pärandusmaksu ja viivitusraha maksuma ainult kohtu eksituse pärast.

Et Riigikohtu üldkogu otsuse põhjal pärandusvara seaduslik hind on teadmata kuni kohtu otsuse tegemiseni, sest et pärandusvara seaduslik hind tuleb kindlaks teha alles pärijate kinnitamise momendil,

siis on praegu niisugused juhtumused ette tulnud, ja võivad edaspidigi tulla, et kohtu otsus on ära muudetud sellepärast, et kohus ei ole 1922. a. pärandusmaksu muudatuste seadust arvesse võtnud; kuid senikui asi kohtusse tagasi tuli uuesti arutamiseks 1922. a. seaduse kohaldamiseks, on juba uus pärandusmaksu muudatuste seadus 1923. a. välja tulnud, mida nüüd kohtul tuleb kohaldada kui protsessuaalseadust Riigikohtu seletuse järele. Seega on kaebus 1922. a. Pärandusmaksu-seaduse mittekohaldamise pärast juba ära langenud. Kui aga oletada, et teiskordse kohtuotsuse peale jälle kassatsioonikaebus antakse, mis võib-olla rahuldatakse, ja vahepeal jälle uus Pärandusmaksu-seadus välja tuleb, mille järele pärandusvara tuleb teisiti hinnata kui eelmiste seaduste põhjal, siis peab apellatsioonikohus pärandusvara jällegi uuesti hindama. Niisugust korda ei saa aga kohtupraktikas loomulikuks pidada.

Eespool-toodud kaalutlustest selgub, et Riigikohtu üldkogu kõiki asjaolusid asja otsustamise juures ei ole arvesse võtnud ja praegu maksvat 1922. a. Pärandusmaksu seadust, nimelt selle II ja III osa ei ole õieti tõlgendanud, mispärast Riigikohtu üldkogu otsuse kohaldamine kohtupraktikas võib mittedoovitavaid tagajärgi tuua.

H. Siimer.

Vastus H. Siimerile pärandusmaksu asjus.

Lahendades Riigikohtu esimehe ettepanekul küsimust, kas pärandusvara hindamisel pärandusmaksu väljaarvutamiseks tuleb kohaldada neid seadusmäärusi, mis päranduse avanemise päeval jõus olid, või neid, mis kohtuotsuse tegemise ajal pärandusvara hindamise kohta maksvad olid, ja väljaminnes sellest seisukohast, et ma-

teriaalseadused, mis sünnitavad uusi ja tühistavad juba varemini sündinud õigusi, on maksvad ainult tuleva aja peale ja neil ei ole tagasiulatuvat jõudu peale nende juhtumuste, kus seaduses on määratud, et tema jõud laiendatakse tema väljakuulutamise eel käiva aja peale, — ja 2) et protsessuaalseadused, milledega ei sünnitata

uusi materiaal-õigusi ega tühistata ennemini tekkinud materiaal-õigusi, astuvad jõusse nende väljakuulutamise päevast ja peab neid kohaldatama kõikide nende asjade kohta, mis kohtus peale seaduse väljakuulutamist toimetatakse, olenemata sellest, kas mainitud asjad on tekkinud enne või pärast seaduse jõusse astumist sündinud tegudest ehk sündmustest, — on Riigikohtu üldkogu oma 1. detsembril 1924. a. tehtud otsuses (Riigikohtu Otsuste Kogu 1924. a. nr. 11) järeldusele jõudnud, et seda põhimõttelist seisukohta tuleb üleval äratähendatud küsimuse lahendamise aluseks panna.

Edasi, põhjalikult läbikaaludes kõikide Pärandusmaksu-seaduses sisalduvate määruste sisu, on Riigikohtu üldkogu leidnud, et ainult selle seaduse I osas mahutatud reeglid, millele läbi sünnitatakse teatavaid riigi õigusi pärandusmaksu võtmise kohta pärija ja pärandusejätja vahel oleva suguluselähiduse järele kindlaks tehtaval määral, kuuluvad materiaal-õiguse normide hulka, kuna sama seaduse II ja III osas leiduvad reeglid ning eriti § 16. ja temaga lahutamata ühenduses seisvate §§ 30.—36. määrused, mis ettenäevad pärandusmaksu võtmise kohta käivate asjade toimetamise korda, on oma iseloomu järgi puht protsessuaalseadused ja, kui niisugused, peavad kohtule juhtnõuriks olema pärandusmaksu summa väljaarvutamisel, vaatamata selle peale, kas pärandus on avanenud enne või pärast Pärandusmaksu-seaduse maksamahakkamist. Neil põhjustel seletas Riigikohtu üldkogu, et pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemisel tuleb kohaldada neid seadusmäärusi, mis pärijatele pärandusmaksu pealepaneva kohtuotsuse tegemise päeval jõus olid.

Selle seletuse seadusepärasuse vastu vaidleb h-ra Siimer oma artiklis tänases „Õiguse“ numbris.

Luban enesele läbikatsuda, kui võrt tõsised on h-ra Siimeri poolt ettetoodud kaalutlused ja etteheited.

H-ra Siimer tunnustab, et Riigikohtu üldkogu seletuse aluseks võetud põhimõtteid tuleb õigeks pidada ja nende vastu ei saa vaielda. Ta leiab aga siiski nende õigete põhimõtete käsitamist Pärandusmaksu-seaduse kohta „vildaku“ olevat. Seejuures läheb autor peaaesjalikult sellest välja, et iga seadust, kui niisugust, peab võtma tervikuna ja seaduse üksikuid osasid tuleb tõlgitseda kooskõlas kogu seadusega. Sellepärast ei olnud — tema arvamise järele — Riigikohtul põhjust eraldada Pärandusmaksu-seaduse II ja III osa sama seaduse I osast ja seletada, et ainult I osa on materiaalseadus, II ja III osa aga protsessuaalseadus.

Siin olgu esmalt lubatud autori tähelepanu juhtida, et mitte Riigikohus, vaid seaduseandja ise on Pärandusmaksu-seaduse jaotanud kolme ossa, on iga osa varustanud iseseisva pealkirjaga ja iga osasse mahutanud sellele pealkirjale vastavad määrused kooskõlas viimaste iseloomuga. Et aga Riigikohtu võimkonda ei kuulu seaduste muutmine, siis oli ta ka kohustatud Pärandusmaksu-seaduse tõlgitsemise juures viimast käsitama sel kujul, nagu ta seaduseandja poolt on väljakuulutatud, ja seega peaks äralangema autori poolt tehtud etteheide Pärandusmaksu-seaduse I osa omavolilises eraldamises tema teistest osadest.

Et mainitud I osas leiduvad määrused on materiaalseadused, on Riigikohus oma otsuses seletanud ja seda ei eita ka h-ra Siimer.

Pärandusmaksu II ja III osa määrused on Riigikohus üksikasjaliselt läbikaalunud ja leidnud, et nad kõik — esimesest alates kuni viimaseeni — sisaldavad puht protsessuaal-laadi reegleid. Ja tõepoolest, nendes ei leidu mitte ühte materiaal-õiguslist laadi eeskirja.

Pärandusmaksu II osas mahutatud § 16. määrab: „nende andmete ja tarvilisel korral juurde nõutavate lisateadete põhjal arvab kohus pärandusmaksu summa välja,

juhtnõõriks võttes §§ 30.–36. ettenähtud hindamismäärusi.“ Olgu lubatud küsida, missugune ja kelle materiaal-õigus ehk kohustus sünnib selle eeskirja läbi? Arvan, et selle küsimuse peale võib vastata ainult: ei mingisugust ja ei kellelegi. Siin on tegemist lihtsa asjatoimetamise korra ja viisi kindlaks määrava reeglina, mida kohus peab käsutama igas arutatavas asjas, olenemata päranduse avanemise ajast. Teist viisi ja korda pärandusmaksu summa väljaarvutamisel kohus tarvitada ei või ja ei tohi, sest et kõik endised selles suhtes väljaantud määrused kui protsessuaal-seadused on oma maksvuse kaotanud 8. mail 1920. a. väljakuulutatud ja nende asemele astunud Pärandusmaksu-seaduse maksmahakkamise päeval.

Pärandusmaksu-seaduse § 16. on otsekohe öeldud, et juhtnõõriks tuleb võtta §§ 30.–36. ettenähtud hindamismäärusi. Seega seisavad viimased paragrahvid lahutamata ühenduses § 16. Nad esinevad oma iseloomu järgi lisadena § 16. juurde ja iseseisvat tähendust neil ei ole. Neid võib ja peab käsitamisele võtma ainult ühes § 16-ga ja ühes temaga esinevad nad puht protsessuaal-laadi määrustena. On see aga nii, siis ei või ka mingit kahtlust olla selles, et neid praegu tuleb kohaldada iga päranduse kohta, olenemata tema avanemise ajast.

Nähtavasti ei ole autoril teada see juriidiline põhilause, et teatava seaduse määruse iseloom ja tema kindlakstegemine ei olene sugugi sellest, missuguses seadusandlises aktis ta väljendatud või missuguse Seaduse Kogu koitesse ta kodifikatsiooni korras on mahutatud, vaid ainult tema sisust, ning et iga seaduse määrus on maksev ainult ja just selles õiguslikes sfääris, kuhu ta kuulub tema sisust selguva iseloomu järele. On tal materiaal-õigusline iseloom, siis tuleb teda käsitada kui materiaalseadust; on tal protsessuaal-õigusline iseloom, siis võib teda kohaldada ainult kui protsessuaal-

seadust, protsessuaal-laadi tekkivate küsimuste kohta, olgugi et ta väljakuulutatud on seadusandlises aktis, milles sisalduvad muu seas ka materiaal-õiguslike laadi määrused (võrdle Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. ots. 1913. a. nr. 48, 1880. a. nr. 198 ja 200; 1872. a. nr. 1187 ja palju teisi). Seadustes leiduvad juhtumised, kus mitte ainult ühes seadusandlises aktis, vaid isegi ühes ja samas paragrahvis, nagu näiteks Vene Senati Tsiv. Kass. Dep. otsuses 1913. a. nr. 48 lahendatud juhtumisel, on mahutatud oma iseloomu järele erataolised määrused, milledest üks materiaal- ja teine protsessuaal-õiguslike laadi on, ning siiski ei äratanud sarnane fakt kohtupraktikas kõige vähematki kahtlust, et iga ühele neist määrustest peab tema sisule vastavalt maksvus antama selles õiguslikes sfääris, kuhu ta kuulub oma iseloomu järele. Tuleb ju arvata, et autor ise ei hakka väitama, et vallasvara järeelmaksuga müügi kohta käiv seadus (Vene Valits. Sead. ja Korr. Kogu 1904. a. nr. 51, § 549), millega kindlaks määrati sarnasest toimingust järgnev tsiviil-õigusline vahetõrjumine, tuleb tervikuna kriminaal-seaduseks lugeda ainult sellepärast, et samas seaduses samal ajal sisalduvad määrused, mis ette näevad kriminaal-karistusi järeelmaksuga ostetud vara võõrandamise eest enne terve hinna äratasumist.

Eeltoodud juriidilist põhilause silmas pidades oli minu arvamise järele kohus mitte ainult õigustatud, vaid otsekohe kohustatud väljaselgitama Pärandusmaksu-seaduses sisalduvate üksikute määruste iseloomu ja seletama, et neist tuleb kohaldada iga üht selles sfääris, kuhu ta kuulub, sest vastupidine seletus oleks ühetähendusline olnud seaduse sisu moonutamisega ja tema tõsise mõtte valesti tõlgitsemisega.

Edasijuhib autor tähelepanu selle peale, et Pärandusmaksu-seaduse § 13. ja 14. põhjal tuleb päranduse deklaratsioonis nimetatud varandus hinnata seaduse järele,

„mis oli maksev päranduse avanemise momendil.“ Sarnast määrust tähendatud paragrahvides ei leidu. Ei leidu teda ka § 12., milles räägitakse, et teadaandes muu seas „peab äratähendatama iga üksiku varanduse seaduslik hind . . .“ Kui aga autor on võimaliku leidnud seda määrust omalt poolt täiendada sõnadega „mis oli maksev päranduse avanemise momendil“, — sõnadega, mis seaduses eneses ei sisaldu, — siis olgu lubatud oletada, et autor ise tundis, kuivõrt aluseta tema väide esineb ilma nende sõnadeta, ja sunnitud oli oma seisukohta kaitsma seaduse täpse redaktsiooni moonutamise abil.

Autor väitab, et protsessuaalseadus ei või rikkuda olemasolevat materiaal-õigust ega -seadust, ning et pärijal selleks, et pärandust vastu võtta, peab teada olema, missugused õigused ta omandab ja missugused kohustused ta enese peale võtab ja ühes sellega, palju temal pärandusmaksu tuleb maksta, sest muidu võib—autori arvamise järgi—nii juhtuda, et kõrgendatud varanduse hindamise läbi ja pärandusmaksu suurendamise pärast, kui see teada oleks olnud päranduse avanemise momendil, pärija ülepea ei olekski soovinud pärandust vastu võtta.

See autori väide on täitsa aluseta. Vastuvaidlemata on, et pärija pärib päranduse vara päranduse avanemise momendil. On ka vastuvaidlemata, et Pärandusmaksu-seaduse I osa põhjal tekib samal momendil pärija kohustus (mitte pärija õigus, nagu ekslikult arvab autor) maksta riigile pärandusmaksu, mille summa peab vastama päranduse avanemise päeval maksvas tabelis äratähendatud varanduse väärtuse protsendile. Varanduse väärtus antakse üles pärija enese poolt. Hindamismäärused on ülesseatud ainult selleks, et järelekatsetada, kuivõrt vastab tõeoludele pärija poolt teadaandes äratähendatud vara väärtus. Nad ei suurenda ega vähenda varanduse tegelikku väärtust ega pärija peale päranduse ava-

nemise päeval langenud kohustusi pärandusmaksu maksmise suhtes. Nad on ainult vara väärtuse kindlakstegemise abinõuks. Pärija peab maksma vara väärtusest kindla protsendi, mis temal päranduse avanemise ajal teada on, ja ainult pärija poolt ülesantud väärtuse tõsidus katsutakse järele hindamismääruste abil. Sellepärast ei või siin ka juttugi olla mingisugusest materiaal-õiguse rikkumisest protsessuaalseaduse läbi.

Mis puutub autori tähendusesse, et võivad ette tulla juhtumused, kus kohtu viivituse pärast pärijad ühes asjas, mis hiljem ära otsustati kui teine, peavad rohkem pärandusmaksu maksma kui viimases asjas huvitatud pärijad, siis tuleb sarnane argument lihtsalt kõrvaldada, sest temal puudub igasugune juriidiline alus. Iga seadus eeldab, et kohtuvõimud töötavad korralikult, ja iseenesest mõista ei hakka kohus seadust valesti tõlgitsema autorile soovitavas mõttes, et sellega ära hoida kohtutegelaste viivituse tagajärgi, mis ettenähtud on K. A. S. ja N. S.

Edasi väitab autor, et tegelikult raske ehk isegi võimatu on pärandusvara hinda kindlaks teha seaduse järele, mis hakkas maksma peale päranduse avanemist.

Autoril on vist teada see juriidiline põhilause, et mingisugused raskused, mis võivad tekkida maksva seaduse kohaldamise juures, ei või selle seaduse mittekohaldamise põhjuseks olla (võrdle Tsv. Kohtup. S. § 9., Vene Senati Ts. Kass. Dep. otsus 1880. a. nr. 107 ja teised). Autoril on vist teada ka see, et kohtute ülesandeks ei ole seaduste parandamine ehk täiendamine, vaid ainult seaduse tõsise mõtte väljaselgitamine ja seletamine. Sellepärast, kui oletada, et Pärandusmaksu-seaduse kohaldamise juures võivad tekkida raskused, siis ei oleks kohtud ometigi õigustatud nende raskuste kõrvaldamise eesmärgiga valesti tõlgitsema seaduse täpsest sisust järgnevat seaduse tõsist mõtet. Tõepoolest aga ei olegi olemas autori

poolt leitud raskusi. Ta toob näitena ette niisuguse juhtumuse, kus kellegilt on järele jäänud pärandusvarana talukoht hoonetega ja loomadega; hooned on praegu ümberehitatud, nii et raske ehk võimatu on hinnata hooned niisugustena, nagu pärandusjärglast järele on jäänud: loomad on vananenud ja oma väärtuses langenud; mõned neist koguni teised kui päranduse avanemise momendil. Kuidas nüüd — küsib autor — hinnata vananenud ehk mitte olemas olevaid loomi seaduse põhjal, mis maksma on hakanud peale päranduse avamist ja mida peab kohaldama kohtu otsuse tegemise momendil?

Vastan: väga lihtsalt. Vallasvara kohta ei ole seaduses (peale § 32. ettenähtud võlakohustuste, väärt- ja dividendpaberite jne.) ettenähtud mingisugusi hindamismäärusi. Pärandusmaks võetakse pärija enese poolt ülesantud vara väärtusele vastavalt. Talukoht, kui maapind väljaspool linna- ehk alevipiirisid, kuulub § 30. ettenähtud põllumajanduse otstarbeks tarvitatava varanduse hulka ja tema peal ehitatud taluhooned — olgugi nad lagunenud või mitte — ei käi eraldi pärandusmaksu alla (§ 31.). Ainult siis kui nad tule vastu on kinnitatud, lisatakse nende tulekinnitamise hindamine § 30. ettenähtud tabelis kindlaksmääratud hinna juurde. Seega on arusaamata, missuguseid raskusi autor sarnasel juhtumisel on leidnud ja mispärast just Riigikohtu seletus neid raskusi peab tekitanud olema.

Teisest küljest võivad — kõneleb autor — päritava talu põllud, mis päranduse avanemise momendil olid halvasti haritud, pärijate kinnitamise momendil hästi haritud olla; heinamaad, mis olid päranduse avanemise momendil metsikus seisukorras, võivad pärijate kinnitamise momendil olla hästi kultiveeritud. Kuidas — küsib autor — nüüd eraldada pärandusest pärijate poolt tehtud kulu ja tööd päranduse peale, sest pärija isiklist tööd ja kulu, mille läbi

pärandusvara väärtus on tõusnud, ei või pärandusmaksu alla panna.

Ka see küsimus, tuleb arvata, võis autoril tekkida ainult tema enese seaduse teadmatuse tagajärjel. Põllu- ja heinamaade hindamine pärandusmaksu võtmisel ei olene sugugi sellest, kas põllud on hästi või halvasti haritud ja kas heinamaad on metsikus seisukorras või mitte. Nende kui ka teiste hindamise juures võetakse arvesse maapinna suurus ja viimase iseäralises tabelis ettenähtud väärtus (§ 30). Kui autor ka siin on raskusi leidnud ja arvab, et nad Riigikohtu „vildaku“ seletusega on välja kutsutud, siis olgu lubatud arvata, et ta eksib, ja oletada, et autor ei ole vaevaks võtnud Pärandusmaksuseaduse eeskirjadega tutvuneda, sest vastasel korral oleks ta vaevalt ettetoonud sarnaseid näiteid, mis otsekohe tema poolt kaitstava seisukorra vastu räägivad.

Edasi väitab autor, et Riigikohtu otsuse järele pärandusvara tuleb hinnata pärandusmaksu võtmiseks seaduste järele, mis on maksvad kohtu otsuse tegemise momendil, aga kohus ei ole äratähendanud, missuguse kohtu otsuse tegemise momendil see peab sündima.

Ts. Kp. Seaduses nimetatakse kohtuotsuseks iga kohtu poolt tehtav määrus, millega asi sisuliselt äraotsustatakse, olenemata sellest, kas otsus tehakse esimeses või teises kohtu astmes. Selles igale juristile arusaadavas mõttes on see sõna ka Riigikohtu seletuses tarvitatud.

Autori küsimuse peale, kuidas tuleb toimetada, kui, näiteks, Otsekoheste Maksude Peavalitsus on kaebanud esimese kohtuastme otsuse peale ainult sellepärast, et päranduse vara on vähema protsendi alla pandud ehk vähema aja eest on viivitusraha määratud, kui seaduses ettenähtud, — vastab Tsiv. Kp. S. § 773, mis kohustab teist kohtuastet asja kaebuse piirides äraotsustama.

Ka siin tuleb meie kohtunikkude au kaitseks ütelda, et autor täitsa põhju-

seta oletab, et nad ei oska seadusi tõlgitada ega arutusele tulevate asjade ja küsimuste kohta kohaldada.

Lõpuks järeldab autor tema poolt ette toodud kaalutlustest, et seaduste seletamisel kõiki asjaolusid asia otsustamise juures ei ole arvesse võetud ja ei ole õieti tõlgitsetud, maksva Pärandusmaksu-seaduse II ja III osa.

Kahjuks ei tähenda autor, missuguseid asjaolusi veel oleks — tema arvamise

järele — pidanud arvesse võetama. Kui Riigikohtu üldkogu otsus läbilugeda, siis on näha, et Riigikohtu üldkogu mingit konkreetset asja ega mingisuguseid asjaolusi ei arutanudki, vaid on lahendanud Riigikohtu esimehe poolt ette pandud abstraktse küsimuse juriidiliste ja loogiliste kaalutluste põhjal.

W. Ditmar.

Tsiviil-õiguslikud vahekorrad Nõukogude Venemaaga.

Rahvusvahelise õiguse ja kommete põhjal leiavad kultuurriikide kodanikkude õigused kaitset igas välismaa riigis. See seaduslik kaitse on väljendatud ka meie vabariigis maksvais seadustes. Seaduste Kogu IX köites, „Seisuste seadustes“, on see järgmiselt ära tähendatud: „Välismaalased, asudes Venemaal (resp. Eesti Vabariigis), alluvad nii isiklikult kui ka varanduslikult maksvaile seadustele ja leiavad nendelt üldist kaitset ja soodustust“ (§ 822). Eriti omanduse-õiguse kohta on öeldud: „Välismaalased võivad omandada nii ostu kui ka pärimise, testamendi, kinkimise ja eraldamise teel kroonu poolt kinnis- ja vallasvarasid“ (§ 824). Vene riigis oli riigikaitse huvides välismaalaste kohta ette nähtud keeld ainult mõnes piiri-äärses kubernangus kinnisvarasid omandada. Meil Eestis on välismaalastel selles suhtes täielik vabadus, välja arvatud ainult Tallinna ja Valga linn, kus selleks peab Linnavalitsuse luba olema. Vastavate konventsioonidega (Haagi konv.) tunnistavad riigid välismaa kodanikele tsiviil-õiguste kaitse suhtes ka vaesuse-õigused ja vabastavad neid kohtuskäimisel kahjude kautsjonist.

Eespool-tähendatud õigused on nii iseenesest mõistetavad ja igas kultuurriigis juba ammust ajast saadik maksvad, et

ühegi kultuurriigi seadusteandjad ei leidnud üldse tarvilikuks seadustes ära tähendada, et eespool-tähendatud õigused (välja arvatud need, mis konventsioonides ette nähtud) oleksid ainult siis välismaalaste kohta maksvad, kui vastavad õigused on ka oma kodanikel välismaa riigis. Õige vananenud seadustes on veel ära tähendatud see vastastikune alus. Nii on praegu maksvas Soome Päranduseseaduses (Perintökaari 15 1. § I), mis Rootsi ajast pärit, määrus et välismaalased võivad Soomes pärandamise teel varandust omandada ainult siis, kui needsamad õigused on Soome kodanikel välismaa riigis.

Juhteks võttes eespool-toodud aluseid katsume nüüd riikidevahelist kodanikkude tsiviil-õiguslist vahekorda vaadelda Nõukogude Vabariigi suhtes. Meie ei hakka põhjalikumalt uurima üldist kodanikkude õiguslist seisukorda seal, sest esiteks on see seisukord üldse kaunis tume, ja kuigi on midagi kindlat teada, siis on see nii kõikuv ja muutlik, et mis täna on maksev, seda juba homme võib muuta. Kuid juba nende riikliku olemise printsiip on eraomanduse ja eraldi kinnisvaralise omanduse mittetunnustamine. Seega ei ole seal maksmas kõikide kultuurriikide poolt kui iseenesest mõistetavat põhimõtet, et

välismaalane võib pärimise, ostu jne. teel omandada kinnis- ja vallasvara; õigust, mida ei ole oma riigi elanikul, vaevalt lubatakse välismaalasele. Seega ei oleks ka tähtsust, kui seal ka maksev oleks seadus, et välismaalased ühesugust kaitset ja soodustust omavad seaduste ees kui oma kodanikud.

Meile on aga säherdune asjaolu oma tagajärgede poolest määratu tähtsusega. Me teame, et meie kohtud on pärimisõigustesse kinnitanud Nõukogude elanikke Eesti vabariigis asuvaile kinnisvaradele ja need isikud võivad seda kinnisvara kasutada, seda välja rentides, või lihtsalt ära müües ning selle ekvivalenti enesega kaasa võttes. Me teame ka, et meil Tallinnas on Nõukogude Valitsuse asutuste nimele kreposteeritud kinnisvarad; kuna meie esindajail Venes võimatu on omale maja omandada ja nad peavad üüriruumides asuma, olles sõltumuses üürileandjast.

Meil on Nõukogude Venemaa elanike õiguste tunnustamises nii kaugele mindud, et meil on neile jäetud rohkem õigusi, kui neil on omas riigis. Nõukogude-riigi harrilikkude elanikkude õigused on nende omas riigis nii piiratud, et nende status'e kohta, võib ütelda, on maksev vanasti Rooma riigis olnud õiguste-piiramine — *capitis deminutio maxima*.

Seda küsimust, missuguseid õigusi võib Nõuk. Vene kodanikkudele anda teistes kultuurriikides, on omal ajal ka saksa juristid arutanud. Nende arvamise järele tuleb humaansuse-põhimõttest välja minnes neile tunnustada kultuurriikides seal maksvad kodanlikud õigused; sest, seletavad nad, kui mõnest Aafrika riigist pärinev ori põgeneb oma riigist ja satub niisuguse riigi piiri, kes orjust ei tunnusta, saab ta viibimata vabaks kodanikuks. See on täiesti õige seisukoht; kuid siis vaadatakse viimase peale juba kui riikkondsuseta isiku peale, aga mitte kui selle riigi elaniku peale, kuhu ta enne kuulus. See küsimus üksikute Nõukogude-riigi elanikkude õi-

guste kohta võib tekkida ainult eespool-tähendatud oludel, s. o. sel juhul, kui nad lahkuvad oma riigi piiridest ja satuvad mõnda kultuurriiki. Vene Nõukogude vabariigis on kogu väliskaubandus riigistatud ja selle teostamine on Väliskaubanduse Komissariaadi käes. Seega on nende Riigi Valitsus see, kes on otsekoheses kaubanduslikus läbikäimises teiste riikide kodanikkudega.

Vaatame nüüd, missugused tagajärjed võivad meil tekkida eespool-tähendatud oludest.

Vene Nõukogude Vabariigi kodanikel on õigus omandada pärimise, ostu, kinkimise ja muul teel meie juures kinnis- ja vallasvarasid; meie kodanikel ei ole seda Nõukogude Vabariigi piirides. Nõukogude Venemaa elanik võib nõuda lepingu täitmist meie kohtutes, meie kodanikul ei ole seda võimalust nende riigi piirides. Meie tunnustame neile õiguse meie juures oma õigusi teostada — varandust pärida, lepingute täitmist nõuda jne. ja nende Valitsus ei tee niisugusel puhul, kus tema elanikel midagi on saada, mingit takistust; kui meie kodanikud ka oma õigusi samuti tahavad maksma panna Nõukogude Venemaa elanikkude kohta nende riigi piirides, siis on see lihtsalt tegelikult ja ka nende seaduste järele võimatu, sest nende kohustused ei ole välismaalaste suhtes maksvad. Nii on nende poolt tsiviilõiguslikus vahekorras maksmas põhimõtte: võtta võib, kuid anda ei tohi. Eriti praegu maksvate pärimisõiguste järele läheb suur osa rahva varandust ilma mingisuguse vastutasuta üle piiri ja praegused seadused lubavad võõra riigi elanikele oma riigi kodanikelt ilma tasuta varandust ära võtta, ilma et selle eest karistust oleks nähtud.

Vaatame veel tagajärgi, mida annab Eesti Vabariigi kodanikele kaubitsemine välisriigi võimuga, mitte aga üksiku kodanikuga.

Kultuurriikide valitsused on oma seadustes põhimõtte läbi viinud, et suveräänne

Riigivalitsus ei esine kui kaupmees, ei astu seesugusesse vahekorda ka teiste riikide valitsustega ega välismaa kodanikega; veel rohkem, ta hoidub ka selle eest, et oma kodanikega mitte harilikku tsiviil-õiguslikku vahekorda sattuda. Viimane on selle poolest mittesoovitav, et kõrgemal võimul tuleks siis samastesse kohtutesse minna, mis ise ka üht riigivõimu väljendavad. Seepärast ei ole ka mitte muidu meie seadustes ette nähtud kord, et kõik riigi ärilised ja kaubanduslikud lepingud sündigu hankelepingute kaudu eraldi seadustes ettenähtud korras; hankija ja riigiesinduse lepingute vahekorra arutamine võib ainult äärmisel juhtumusel kohtus arutusele tulla ja sealgi ainult neis piirides, mis hankeseaduses on ette nähtud. Kui nüüd arvesse võtta, et Nõukogude Valitsus kõik riikliku kaubanduse oma kätte on võtnud ja ainuüksinda kontrahendina sealtpoolt võib esineda, siis on siin kultuurriikide põhimõtted täiesti maha jäetud. Kaubanduslike tülide lahendamiseks ei ole mingisugust riikidevahelist tsiviilkohut veel loodud, ja seepärast muutub tsiviil-õiguste küsimus siin juba võimu küsimuseks. Seesuguste võimukandja kontrahentidega ei või kaubanduslikust läbikäimisest selle sõna tõsisel mõttes juttu olla; ainult kõigeprimitiivsem kaubitsemine võib aset leida, s. o. kaubitsemine sünnib siis seesugusel maa-alal, kus mõlemad kontrahendid on teataval määral hädaohuta, ja üheaegse kaupade ja nende ekvivalendi

käest kätte andmise teel. Kui säärane kaubitsemine sünnib mõne kultuurriigi territooriumil, siis, nagu ülemaal pool juba tähendatud, ei keela nende riikide seadused nende tülide otsustamiseks oma seaduste kaitset. Kuid siin on alati poliitiline element segatud tsiviil-õiguslikku vahekorda, ja vaevalt on soovitatav, et niisugused tülid kohtute kätte arutada lähevad. Seesugusel juhtumusel võib kohtunik halb patrioot olla ja hea kohtunik, või vastuoksa.

Eespool toodud asjaoludest tuleb järeldada, et kaubanduslik läbikäimine meie naabriga selle sõna täpsas mõttes on juriidiliselt võimata; kauba vahetus võib sündida ainult otsekohese vahetuse teel ja ainult mõne kultuurriigi piirides; kui sealjuures ka veel tülid tekivad, siis ei ole tähendatud kultuurriigi kohus mitte kohane nende tülide lahendamiseks ja ei ole mingit abinõu olemas otsuse täideviimiseks. Mis puutub pärimise, ostmise, kinkimise ja muul teel kinnisvarade omandamise õigustesse, siis tuleb see õigus tunnustada ainult vastastikusel alusel ja vastav määrus seaduses üles võtta; niisama tuleb tunnustada nõukogude riikide elanikke tsiviil-õiguslikuks subjektiks ainult vastastikkuse alusel. Meil kui väikesel otsesel naaberriigil on see palju tähtsam kui mõnel suurel Euroopa riigil, kes teiste riikidega on Nõukogude riigist eraldatud.

M. Uesson.

Neljas Õigusteadlaste-päev

Tallinnas 15. ja 16. aprillil 1925. a. „Estoonia“ punases saalis.

Kokku oli tulnud 155 õigusteadlast ja nimelt: Tallinnast 126, Tartust 9, Viljandist 4, Pärnust 3, Rakverest 6, Narvast 1, Kuresaarest 1, Haapsalust 1, Jõhivist 2, Raplast 1, Keilast 1, Lihulast 1.

Auvõõrastena olid nende hulgas ilmunud: riigivanem J. Jaakson, Riigikogu

esimees J. Tõnisson, kohtuminister R. Gabrel, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna dekaan J. Uluots ja Vannutatud Advokaatide Nõukogu esimees J. Temant.

Teised päevaliikmed jagunevad elukutsete järele järgmiselt: advokaate 56, kohtunikke 48, kohtu-uurijaid 9, notareid 2,

prokuröre 17, k. a. kandidaate 2, teistest elukutsetest 17.

On kogunenud hea koguke ka pealtkuulajaid.

Päeva avab korraldava toimkonna esimees H. Vahtramäe kell $\frac{1}{2}$ 11 e. l. Avaja ütleb tervitusi ilmunud auvõõrastele ja päeva liikmetele. Ta tähendab, et Õigusteadlaste-päevad on enestele ülesandeks seadnud koondada õigusteadlasi ja neid ergutada selleks, et nad oleksid tegevad õigusliku korra kindlustamisel riigis. Et õiguslikku korda riigis kindlustada, tuleb hoolitseda selle eest, et oleksid hästi korraldatud kohtu-, valitsuse- ja seaduslik võim.

Tänase neljanda Õigusteadlaste-päeva päevakorda on võetud kohtuvõimu korraldusse puutuvad küsimused. Meil tuleb kõige pealt rõhku panna ka selle peale, et kohtuvõim oleks hästi korraldatud. Sest kui on kohus hea, siis on kodaniku õigused kindlustatud. Ei ole veel nii suur pahe, kui seadus on halb, sest hea kohus töötab ka halbade seaduste najal. Et praegu on eelnõud mitmesugustel kohtukorralduse-aladel väljatöötamisel, siis on eriti tähtis, et päevakorda võetud küsimused päeval mitmekülgset käsitlemist leiaksid, milleks kõneleja päevale edu soovib ja neljanda Õigusteadlaste-päeva avatuks tunnistab.

Järgnevad tervitused.

Esimesena ütleb tervitusi riigivanem J. Jaakson Vabariigi Valitsuse nimel. Riigivanem tähendab, et meie õigusteadlastel, kutse peale vaatamata, on kaugelt suuremad ülesanded kui vanemates kultuurriikides. Vanades kultuurriikides on õiguslik kord aastasade jooksul välja kujunenud, seal on õigusteadlastel tarvis ainult seadusi parandada ja jooksvat seadusandlikku tööd teha. Meie noores riigis on olukord hoopis teine. Riigi rajamisel panime meie maksuma senised Vene seadused. Seda olime sunnitud tegema. Kuid juba siis oli meil selge, et need seadused ei vasta enam meie aja nõuetele,

meie riiklikule korrale. Meil tuli nende seaduste kui ajutiste peale vaadata ja ajaviitmata asuda uute seaduste väljatöötamisele. Edasi on seadusandlik töö meil palju suurema ulatusega kui vanades riikides, sest viimastel pole tulnud läbi elada niisuguseid murranguid, kui seda tuli teha meil, kes enne oma riigi rajamist oleme läbi käinud suurtest revolutsioonidest ja murrangutest. Meil tuleb oma seadusandlikus töös sagedasti rajada uusi teesid ja luua uusi aluseid, mis tundmata isegi vanemais kultuurriikides. Olgu siin näiteks toodud vähemusrahvaste kultuurautonoomia.

Noorel rahvaesindusel seda tööd ainuüksi ära teha on raske ülesanne. Mujal riikides töötavad ühes parlamentidega kõik õigusteadlased, olgu magistratuuri, advokatuuri või teistelt aladelt. Ka meie õigusteadlastel on siin suur ülesanne. Esiteks olgu õigusteadlased tegevad uute seaduste maksmapanekul, kui seadusandjate lähemad kaastöölised ja nõuandjad. Seadusandja ei jõua ka kõige paremal tahtmisel kõike ette näha. Paratamatult tulevad seaduse puudused ilmsiks alles nende käsitlemisel tegelikkude õigusteadlaste poolt. Nende puuduste kõrvaldamiseks tuleb läbi viia parandusi, ja neid parandusi on kutsutud tegema ning seaduste puudusi kõrvaldama meie tegelikud õigusteadlased, kohtunikud ja advokaadid. Teiseks on õigusteadlased selleks kutsutud, et juba ilmunud seadusi arvustada ja neis leiduvaid puudusi esile tuua. Kolmandaks ning kõige suuremaks ülesandeks on õigusteadlastel uute seaduste väljatöötamiseks tarviliku selgitava eeltöö tegemine: On eeltööd põhjalikud, siis on lootatav, et ka seadus seadusandlikus kogus täielikum saab.

Kõigil neil ülesloetud aladel tuleb õigusteadlastel meie seadusandlusele kõigiti abiks olla, et võimaldada saada meil kiires korras seadusi, mis vastaksid meie elu nõuetele,

Õigusteadlaste-päevade ülesanne on avalikkuse ette tuua, läbi töötada ja täiendada seda, mis üksikud aastate jooksul kabinetites töötades on kogunud.

Seda ülesannet on eelmised Õigusteadlaste-päevad eduga täitnud ja seda loodab riigivanem ka käesolevast neljandast Õigusteadlaste-päevast. Soovib Vabariigi Valitsuse nimel päevale head kordaminekut.

Kõnetooli asub Riigikogu esimees J. Tõnisson ja ütleb tervitusi päevale Riigikogu nimel. Eesti rahvas on õiguse oleku produkt. Aastasadasid on rahvas igatsenud õigust ja kui me nüüdki veel otse haiglaselt õigust otsime, siis on see hingeeluliselt mõistetav. Isevalitsusekorra all ägades ja olenedes nendest, kellel võim oli, teame meie, mis tähendab õiguse otsimise. Need meie hulgast, kes võõra võimu surve all on saanud endid, olgugi ainult passiivse vastupanekuga, sirgu ajada ja end vabade kodanikkudena tunda, mäletavad, missugust rahuldust see pakkus. Kui rahvas peale kõiki üleelatud kannatusi otsib õigust, siis on meie kohus luua õiguseriiki, kus igaüks tunneb ennast kodanikuna niihästi oma õiguste nõudmises kui ka oma kohuste täitmises. Niisugust korda ei saa ka mitte ette kirjutada, selleks peab kodanikke kasvatama. Teesid selleks otsides ei ole vullanud meid rahuldusetunne. On tekkinud iseenese võimete alahindamine. Nähakse igal pool meie seadusandluse puudusi, kuid ei võeta arvesse neid olusid, milles on tulnud töötada meie seadusandlusel. Meie Riigikogu pole saanud vähema arvustuse osaliseks kui omal ajal Asutav Kogu. Kuid vähehaaval hakatakse meie Asutava Kogu tööd juba hindama. Kui arvustatakse meie Põhiseadust, leitakse temas aukusid ja heidetakse ette tema puudusi, siis tuleb arvustajatele ütelda, et Põhiseadusest tuleb otsida tema põhimõtet, ja kui me oleme seda leidnud, siis ei upu meie nii kergesti neisse aukudesse. Meil tuleb

eneste alahindamise asemel asuda kõige selle heatahtlikule tunnustamisele, mis seni on tehtud; siis tuleb kõigil tungkaasa tõmmata. Õigusriikluse ideaali teostamiseks on kutsutud kaasa töötama eriti õigusteadlased. Kriminaalkohtu õigusemõistmise alal elame meie üle traagikat. Vene revolutsiooni aegne sentimentaalsus, kus ära kaotati surmanuhtlus ja üles seati põhimõte, et inimese elu ei pea mitte nii kergesti olema hävitamisele määratud, on olude sunnil ära pühitud. Meie oleme sunnitud olnud rahvariikluse, vabaduse ja ühtluse valitsemise ajal määrama ja täide viima surmanuhtlusi. See on sügav traagika, mis meile on peale surunud aeg ja enese olemise eest võitlemine. Kuid see ei käi kokku meie rahva hingega. Kui ka pole pääseteed sentimentaalsuses, peab otsimaja leidma teisi pääseteid. Kriminaalseaduste ja kriminaalkohtu korralduse otsuste kohane, aja ja rahva nõuetele vastav väljatöötamine on suur ülesanne. Missugune tee siin tuleb valida, on raske ütelda, kuid kaitsta end ultima ratio'ga ja inimese elu väärtust ei millekski pidada, sellega ei saa kaua edasi. Me peame sundima kodanikke austama rahvariiklikku korda ja seda ülesannet on kutsutud korda saatma kõige pealt tegelikud juristid. Nende kohuseks on peale oma kutseala õiguse tundjate kasvatamine ja väljaarendamine. Käesoleva Õigusteadlaste-päeva päevakorda pole mitte võetud Ülikooli õigusteaduskonna korraldamise küsimust, missugune küsimus juba laineid on lõõnud, kuid selle küsimuse arutamiseks on ka veel aega. Olles õigusteadlane, kes juba kolmekümne aasta kestel ei ole töötanud kutselistel aladel, peab kõneleja tunnustama, et kasvatus, mis on antud senini Ülikoolis meie juristidele, ei või rahuldada Eesti Vabariigi õigusteadlasi. Meie õigusteadlased piirduvad ainult intellektiga, kuid nad peavad olema psühholoogid õigusemõistmisel. Ja kui see viimane läbi lööb, siis on iga

jurist valmis meie seadusandluses kaasa tõmbama. Seda koostöötamist soovib Riigikogu nimel Riigikogu esimees, et sel teel luua Eesti rahvariiklust õigusriiklikus vaimus.

Kohtuministeriuminimel soovib kohtuminister R. Gabrel Õigusteadlaste-päevale jõudu ja edu tema töödele.

Vannutatud Advokaatide Nõukogu ja Tallinna Õigusteadlaste Seltsi nimel tervitab Päeva R. Eliaser. Vannutatud advokaadid oskavad tegelikult elus alaliselt kokku puutudes õiguslike küsimustega, hinnata õigusteaduse tähtsust elus. Hästi korraldatud seadusandlus ja head seadused on korraliku riikliku elu eeltingimused. Halvad seadused tekitavad palju kohtukäimist ja ühtlasi ka rahulolematusi. Vannutatud advokaadid on seadusandluse korraldamise töös alati heameelega kaasa töötanud. Õigusteadlaste-päevad, kuhu koguneb suurem osa meie õigusteadlasi mitmesugustelt kutsealadelt, suudavad koos palju rohkem teha, kui seda võivad üksikud. Demokraatlikus riigis pole seda seisukorda, kus seadused antakse ülevalt ja seltskond jääb passiivseks pealtvaatajaks. Meil peab iga kodanik seadusandlusele kaasa aitama ja eriti on selleks kutsutud loomulikult õigusteadlased, kes tarviliste teadmistega varustatud. Soovib Vannutatud Advokaatide Nõukogu nimel Päevale edu; sedasama soovib kõneleja Tallinna Eesti Õigusteadlaste Seltsi nimel, kelle liikmete hulka kuulub suurem osa Päevast osavõtjaid kohalikke õigusteadlasi.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna nimel ütleb tervitusi dekaan J. Uluots. Eesti Vabariigi Põhiseaduse sissejuhatus lausub, et Eesti riik peab olema rajatud peale muu õiglusele. Tahetakse teostada põhimõtet: „Justitia est fundamentum regni“. Kuid mis tuleb täna õiglaseks pidada, võib homme seda mitte olla; sellepärast tuleb seadusi alaliselt refor-

mida. Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja Eesti riigi iseloomustuseks on selle tõttu, et siin peab alaliselt maksvat õigust reformima. Õiguse uuendamiseks ja loomiseks jätkub selle tõttu, peale otsekohe kutsutud isikute ja asutuste, tööd igaühele. Üheks seesuguseks asutuseks on vabatahtliliselt kokkuastuvad Õigusteadlaste-päevad. Tähtis on eriti tänane päev, kes enesele on ülesandeks teinud anda juhtnõure meie kohtuseaduste ja kohtukorralduste aluste väljatöötamise alal ja leida teed, mis kõiki rahuldaks. Õigusteaduskonna nimel soovib J. Uluots Päevale tema tähtsate ülesannete teostamisel edu; sedasama soovib ta ka Akadeemilise Õigusteadlaste Seltsi nimel.

Telegraafiteel on tervitusi saatnud Riigikohtu esimees K. Parts ja J. Tannebaum.

Juhatus valimine.

Korraldava toimkonna nimel O. Tiefi poolt esitatud nimekirja järele valitakse juhatus koosseis ühel häälel järgmiselt:

Juhatajaks H. Vahtramäe; esimeseks abiks F. Karlson (Tartust), teiseks K. Baars (Viljandist). Peasekretäriks J. Kristelstein; sekretärideks R. Wiederfeldt, E. Vilberg, G. Kahu, H. Bergmann, P. Kirk, J. Praun. Laekahoidjaks G. Laanekorb, abiks A. Nirk. Juhatama asub kell 11 H. Vahtramäe.

Päevakorra kohta on tulnud soovivaldus J. Jans'ilt paigutada veel esimesel päeval päevakorda tema ettekanne „Teadusliku töö organiseerimisest õigusteaduse alal“. Et J. Jans isiklikult päeval puudub, siis lükatakse selle küsimuse otsustamine kuni tema ilmumiseni edasi.

Muid küsimusi päevakorra kohta ei esitata, sellega kuulutab juhataja päevakorra heakskiidetuks.

Järgneb O. Tiefi referaat aine üle „Süüdistuse korraldus“.

Riigikohtu tegelus.

Administratiiv-osakond.

Kas Arstiabi Kodukorra Määruste (R. T. nr. 26/27 — 1920. a.) § 17. põhjal on ametnik õigustatud oma naise sünnitamise korral toetusraha saama, kui tema naine on ametnik ja samade Määruste § 16. põhjal juba 10-nädalalise töölt vabastamise aja on kasutanud?

Vastus jaatav.

Arstiabi Kodukorra Määruste § 16. annab naisametnikule palga saamise õiguse ainult teataval tingimusel, s. o. kui ta on teeninud mitte vähem kui kuus kuud enne sünnitamispäeva. Sellevastu ei tee Määruste § 17. toetuse maksmist ametnikule sõltuvaks mitte sellest, kui kaua ta oli teenistuses või kui kaua ta oli abielus. Sellest võib järeldada, et palk, mis naisametnikule sünnitamise puhul edasi makstakse, on harilik palk, mis haiguse korral igale ametnikule makstakse, nagu see ka Määruste § 12. on ära tähendatud; toetusraha aga, mida ametnikul § 17. järele õigus saada, on abiraha (§ 18) ja selle väljamaksmine ei ole mingisuguse kitsendusega seotud.

(R. Adm. t. nr. 720¹ — 1925. a.)

Kas väikemaapidajad, kel võimata on hobust pidada, on kohustatud teede korrastamise kohustusi kandma?

Vastus jaatav.

Vabariigi Valitsuse poolt 7. septembril 1920. a. vastuvõetud Määruse Teede Korrastamise kohta (1920. a. R. T. nr. 151/152) § 2. järele jaotatakse valla teeosad uuesti ära kõigi maade peale maksurublade, adrasajandikkude või revisjonirublade järele. Siin pole mingit erandit tehtud väikemaapidajate kohta, ja Määruste § 4. märkus annab Valla-nõukogule õiguse sel juhul,

kui maksuobjektide väiksuse pärast tee jagamisel tehnilisi raskusi tekib, neid teede korrastamise naturaalkohustustest vabastada ning neile rahalisi kohustusi peale panna, kuid neid mitte ülepea teede korrastamise kohustustest vabastada, sest 1917. a. märtsikuu 30. päeval Vene Ajutise Valitsuse poolt väljaantud määruse (Val. Sead. ja Määr. Kogu nr. 173 — 28. juulist 1917. a. art. 952) ja selle määruse maksmapanemise määruse 22. juulist 1917. a. (sealsamas art. 953) III jaot. § 1. järele peavad tee naturaalkohustust 1917. a. alates ühesugustel alustel täitma kõik väljastpool linnade piire asuvate kinnisvarade omanikud nende varade maamaksude võtmise jaoks hinnatud tulutoovuse järele.

(R. Adm. t. nr. 423¹ — 1925. a.)

Tsiviil-osakond.

Põlise rendi lepingu nõude alluvus.

Rahukohtunikule antud nõudepalves palus nõudja kostjaid kohustada temaga põlist rendi lepingut sõlmida ja allakirjutada koduselt tehtud lepingu põhjal kostjatele kuuluva heinamaa kohta; selle mitetäitmisel aga nõudjale lubada nimetatud põlise rendi lepingu kreposteerimist ette pandud lepingu projekti järele ainult nõudja enese allkirjaga. — Tallinna-Haapsalu rahukogu otsuse peale selles asjas andis nõudja volinik riigikohtule kassatsiooni kaebuse. Asja ettekannet ja prokuröri arvamist ärakuulanud olles leidis riigikohus, et käesoleval korral küsimus tõuseb, kas asi üldse allub rahukohtunikule kui esimese astme ja rahukogule kui teise astme kohtule? — Balti tsiviilõiguse § 4132 põhjal tuleb põlise rendi lepingu kreposti raamatutesse kanda. Lepingu kreposti raamatutesse kandmine annab põlisele rent-

Aruanne Kohtupalati prokuratuuri tegevuse üle 1924. a.

	Palati prokurör	Rahukogu prokuratuur				Kokku
		Tallinna- Haapsalu	Rakv.- Paide	Tartu- Võru	Viljandi- Pärnu	
I. Jäi läbivaatamata asju 1924. a.: Vangilisi	1	—	—	—	—	1
Mitte vangilisi	8	26	285	48	181	548
II. Prokuratuuri sisse tulnud asju 1924. a.: Vangilisi	7	418	156	251	115	947
Mittevangilisi	97	1764	1116	1423	918	5318
Kokku asju 1924. a.	113	2208	1557	1722	1214	6814
III. Asjü saadetud: 1. Süüdistusaktidega	26	537	389	345	185	1482
2. Süüdistusaktidega ja arvamistega nende juures	1	91	74	84	48	298
3. Arvamistega kohtualluvuse muutmise kohta	—	30	48	19	22	119
4. Arvamistega kriminaaltoimetuse lõpetamise kohta	10	113	202	174	35	534
5. Kr. Kp. S. §§ 354. ja 356. korras	1	56	43	49	26	175
6. " " " §§ 277. ja 852. "	15	953	571	803	399	2741
7. Erasüüdistuse korras	—	45	15	44	14	118
8. Tagasi kohtu-uurijatele täiendamiseks	12	277	144	164	241	838
9. Teistesse asutustesse	48	45	71	7	106	277
IV. Saadetud asjadest oli: 1. Vangilisi	8	418	156	249	112	943
2. Mittevangilisi	105	1729	1401	1440	964	5639
V. Jäi läbivaatamata asju: 1. Vangilisi	—	—	—	2	3	5
2. Mittevangilisi	—	61	—	31	135	227
VI. Kr. Kp. S. § 517. ettenähtud tähtaega ei ole kinnipeetud asjades: 1. Vangilistes	—	22	—	38	3	63
2. Mittevangilistes	—	141	—	742	135	1018
VII. Äralõpetatud juurdlusi ja kirjavahetusi: 1. Kr. Kp. S. § 253. põhjal	69	5329	2787	2571	1826	12582
2. " " " § 309. "	—	215	60	55	21	351
VIII. Kõnesid peetud kohtuistungitel	329	717	497	450	455	2448
IX. Istungite arv: 1. Kohtupalati üldkoosolekud	20	—	—	—	—	20
2. " korrald. koosolekud	64	—	—	—	—	64
3. Rahukogu üldkoosolekud	—	29	32	41	14	116
4. " korrald. koosolekud	1	182	139	244	173	739
5. " kui II astme kohus	—	108	84	121	68	381
6. Administratiiv-istungid	—	—	—	—	17	17
7. Tulumaksu peakomitee istungid	—	52	—	—	—	52
X. Antud protestisid: 1. Apellatsioonilisi	—	16	6	11	18	51
2. Kassatsioonilisi	1	1	—	1	6	9
3. Eraprotestisi	—	2	—	5	4	11
XI. Komandeerimisel olnud päevade arv	87	60	131	150	117	545

Aruanne kriminaal-asjade liikumise kohta Rahukohtunikkude juures

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1924. a.	Juure tulnud 1924. a.	Kokku oli 1924. aastal	Otsustatud 1924. aastal							Otsustamata 1925. aast.	Asjade arv milledes on järgnenud kaebused		
				sisuliselt			Ära lõpetatud	Alluvuse järele edasi antud	Seisma pandud	Kokku		Apellatsioonid	Kassatsioonid	Erakaebused
				Lõpulikult	Mittelõpulikult	Kohtu käskotsusega								
Tallinna 1. jsk. rhk.	120	1582	1702	4	476	726	409	11	63	1689	13	115	3	1
" 2. " "	136	3121	3257	7	678	2131	256	17	118	3207	50	99	4	9
" 3. " "	102	1463	1565	29	199	670	299	5	19	1221	344	42	—	1
" 4. " "	235	1677	1912	11	442	685	508	7	102	1845	67	115	—	—
" 5. " "	72	1040	1112	15	277	412	242	4	46	996	116	75	1	5
" 6. " "	105	2075	2180	8	576	1191	250	16	42	2083	97	158	2	4
" 7. " "	1	2367	2368	—	688	1127	461	32	60	2368	—	198	3	3
" 8. " "	108	2213	2321	306	190	1285	163	19	73	2126	195	67	6	8
" 9. " "	57	1602	1659	23	468	725	311	9	10	1546	113	90	2	5
Keila " "	83	1153	1236	12	566	260	185	7	36	1175	61	130	—	—
Rapla " "	20	1292	1312	453	21	373	301	9	10	1167	145	75	2	5
Raasiku " "	55	1567	1622	24	555	651	288	10	37	1565	57	103	2	5
Haapsalu " "	142	1334	1476	18	475	443	387	77	15	1415	61	76	—	2
Lihula " "	17	637	654	9	148	189	264	17	9	636	18	37	2	8
Hiiumaa " "	—	347	347	44	88	107	76	2	2	319	28	5	—	—
Saaremaa 1. " "	18	788	806	55	217	240	247	1	21	781	25	36	1	6
" 2. " "	30	671	701	65	198	136	246	12	22	679	22	47	1	8
Kokku	1301	24929	26230	1282	6262	11351	4083	255	685	24818	1412	1468	29	70

Aruanne kriminaal-asjade liikumise kohta Rahukohtunikkude juures

Tartu 1. jaosk. rhk.	158	1547	1705	6	190	723	322	7	18	1266	439	33	1	—
" 2. " "	98	1589	1687	33	316	933	188	8	34	1512	175	85	3	4
" 3. " "	128	1588	1716	3	600	720	285	13	48	1669	47	137	1	2
" 4. " "	364	1360	1724	5	269	624	204	34	22	1158	566	43	3	1
" 5. " "	257	787	1044	15	354	174	301	58	18	920	124	106	1	1
" 6. " "	121	780	901	29	334	130	233	18	—	744	157	110	5	—
Elva " "	91	1136	1227	17	529	249	208	172	12	1187	40	138	8	5
Jõgeva " "	230	773	1003	39	386	254	218	11	22	930	73	84	2	4
Mustvee " "	555	1400	1955	33	317	551	255	85	5	1246	709	96	—	4
Otepää " "	—	506	506	44	223	37	98	1	—	403	103	86	—	1
Võru 1. " "	20	1225	1245	45	430	382	336	3	37	1233	12	100	3	1
" 2. " "	31	942	973	9	423	197	266	3	62	960	13	94	3	3
" 3. " "	14	1183	1197	12	422	242	349	41	5	1071	126	70	3	1
Valga 1. " "	19	1218	1237	45	374	444	263	49	15	1190	47	51	6	5
" 2. " "	100	855	955	5	251	222	259	18	2	757	198	58	1	4
Petseri 1. " "	101	1472	1573	11	471	463	262	30	11	1248	325	90	1	—
" 2. " "	86	972	1058	31	303	345	295	19	12	1005	53	36	—	2
Kokku	2373	19333	21706	382	6192	6690	4342	570	323	18499	3207	1417	41	38

Tallinna-Haapsalu Rahukogu ringkonnas 1924. aastal.

Otsustatud asjades vältas toimetus				Kohtualuste arv									Märkused.
Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	kelle kohta kohtu otsused on seadusjõusse astunud			Kokku kohtualuseid	Süüdimõistetutest on karistatud			Süüdimõistetute koguarvust oli allaalasi 10-17 a. vanaduses		
				Süüdi mõistetud	Õigeks mõistetud	Kohtu alt vabastatud ärarepimise tõttu ja muudel põhjustel		Vangistusega	Arestiga	Muu nuhtlusega			
												25	
1570	67	34	18	945	90	46	1081	129	35	781	25		
3057	147	2	1	2540	294	170	3004	255	96	2378	17		
1029	83	106	2	860	51	54	965	71	11	778	3		
1691	154	—	—	698	216	87	1001	70	28	600	4		
952	18	13	13	594	99	222	915	54	28	512	13		
1978	49	37	19	1251	167	54	1472	92	54	1105	12		
2368	—	—	—	1682	187	51	1920	138	87	1514	6		
1277	764	67	18	321	54	21	396	241	64	16	12		
1379	149	18	—	1049	109	95	1253	134	39	896	13		
1175	—	—	—	97	229	93	1239	106	23	783	14		
1144	23	—	—	580	71	135	786	174	184	428	54		
1497	64	3	1	760	160	182	1102	87	35	638	16		
1290	81	37	7	865	173	182	1220	109	166	590	38		
575	57	4	—	281	77	119	477	43	8	229	9		
220	76	21	2	183	65	36	284	19	174	18	18		
771	8	2	—	456	61	70	587	33	24	399	34		
661	17	—	1	333	73	75	481	77	128	128	36		
22634	1757	344	83	14315	2176	1692	18183	1832	1184	11793	324		

Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas 1924. aastal.

1076	81	82	27	910	94	50	1054	44	63	803	8
1387	114	11	—	1260	96	67	1423	149	137	974	37
1313	275	76	5	960	229	97	1286	78	73	809	32
785	281	61	29	659	63	64	786	28	40	591	21
256	349	314	—	302	134	44	480	31	44	227	8
662	55	16	11	284	167	156	607	50	231	3	13
1041	101	36	9	440	202	81	723	65	76	299	20
668	155	38	69	437	219	164	820	72	237	128	11
296	603	245	102	447	72	92	611	27	60	360	8
62	341	—	—	113	93	80	286	11	14	88	7
1199	25	4	5	455	242	186	883	85	27	343	21
856	80	24	—	469	325	157	951	76	106	287	18
731	286	53	1	551	247	246	1044	55	49	447	20
1175	11	2	2	727	213	99	1039	39	51	637	31
579	113	41	24	401	158	151	710	55	60	286	23
879	353	16	—	894	428	179	1501	79	99	716	9
972	31	2	—	750	174	9	933	63	70	617	12
13937	3254	1023	285	10059	3156	1922	15137	1007	1437	7615	299

Aruanne kriminaal-asjade liikumise kohta Rahukohtunikkude

Jaoskonna nimetus	Otsustamata 1924. a.	Juure tulnud 1924. a.	Kokku asju 1924. a.	Otsustatud 1924. aastal								Otsustamata 1925. a.	Asjade arv, milledes on järgnenud kaebused		
				Sisuliselt			Ära lõpetatud	Alluvuse järele edasi antud	Seisma pandud	K o k k u	Apellatsioonid		Kassatsioonid	Erakaebused	
				Lõpulikult	Mittelõpulikult	Kohtu käskotsusega									
Narva 1. jsk. rhk. . . .	23	1162	1185	—	478	264	266	10	24	1042	143	35	—	2	
„ 2. „ „	5	997	1002	30	161	518	216	7	63	995	7	22	—	2	
„ 3. „ „	215	730	945	85	214	256	202	4	15	776	169	72	5	10	
Jõhvi „ „	62	958	1020	24	236	379	243	13	23	918	102	45	2	3	
Lüganuse „ „	56	687	743	3	360	167	170	7	17	724	19	73	1	3	
Rakvere 1. jsk. rhk. . .	315	1545	1860	10	394	629	495	16	31	1575	285	118	1	—	
„ 2. „ „	146	1078	1224	19	426	311	312	22	17	1107	117	101	2	1	
Tapa „ „	247	1586	1833	18	1091	166	423	15	29	1742	91	143	3	4	
Rakke „ „	30	829	859	33	284	267	224	18	16	842	17	64	5	4	
Paide „ „	365	1828	2193	298	34	894	502	13	47	1788	405	58	—	—	
Kokku	1464	11400	12864	520	3678	3851	3053	125	282	11509	1355	731	19	29	

Aruanne kriminaal-asjade liikumise kohta Rahukohtunikkude

Viljandi 1. jsk. rhk. . . .	42	1478	1520	30	412	600	202	18	179	1441	79	78	4	6
„ 2. „ „	20	575	595	—	277	117	101	11	81	587	8	63	—	1
Suur-Jaani, end.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Viljandi 3. jsk. rhk. . . .	3	367	370	19	144	60	83	3	17	326	44	40	1	4
Põltsamaa, end.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Võhma jsk. rhk.	25	700	725	8	345	124	115	15	68	675	50	38	1	1
Pärnu 1. jsk. rhk.	68	2183	2251	1	574	933	495	62	9	2074	177	117	—	3
„ 2. „ „	9	577	586	3	248	138	166	8	7	570	16	71	1	—
„ 3. „ „	118	1123	1241	31	443	284	297	7	—	1062	179	126	1	1
Mõisaküla jsk. rhk. . . .	17	1079	1096	51	330	252	309	13	15	970	126	66	4	9
Kokku	302	8082	8384	143	2773	2508	1768	137	376	7705	679	599	12	25

juures Rakvere-Paide Rahukogu ringkonnas 1924. aastal.

Otsustatud asjades vältas toimetus				Kohtualuste arv									Märkused
Kuni 3 kuuni	Kuni 6 kuuni	Kuni 1 aastani	Üle 1 aasta	kelle kohta kohtuotsused on seadusjõusse astunud			Kokku kohtualuseid	Süüdimõistetutest on karistatud			Süüdimõistetute koguarvust oli allaajasi 10-17 a. vanaduses		
				Süüdi mõistetud	Õigeks mõistetud	Kohtuult vabastatud äraleppimise tõttu ja muudel põhjustel		Vangistusega	Arestiga	Muu nuhtlusega			
1035	7	—	—	616	47	30	770	101	23	549	6		
983	5	3	4	573	32	33	669	57	18	589	12		
465	93	176	42	422	76	76	574	58	15	349	31		
743	140	28	7	741	120	107	965	91	34	613	6		
637	61	19	7	304	198	116	852	89	48	325	10		
1251	194	96	34	717	232	194	1387	94	53	764	5		
736	290	73	8	225	188	95	1299	75	180	587	30		
1380	304	86	22	424	444	360	1228	41	44	320	24		
653	147	35	7	332	90	113	535	43	37	252	8		
1004	352	35	397	1230	137	58	1425	63	32	1193	3		
8887	1593	501	528	5584	1564	1182	9704	712	484	5541	135		

juures Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonnas 1924. aastal.

1380	41	20	—	941	180	171	1292	72	62	807	33	
574	9	4	—	249	92	130	471	28	7	214	6	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
316	8	1	1	133	62	32	227	24	14	95	12	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
649	17	7	2	280	156	118	554	53	47	180	17	
2017	44	13	—	967	270	231	1468	90	48	829	47	
561	8	1	—	237	166	150	553	26	12	199	3	
797	223	26	16	530	237	263	1030	57	27	446	30	
949	19	2	—	492	154	115	761	51	48	393	16	
7243	369	74	19	3829	1317	1210	6356	401	265	3163	164	

nikule asiõiguse rendiobjekti peale, mis temale võimaldab rendiobjekti kasutada kui selle omanik (B. ts. õ. §§ 4133 ja 942). Kinnisvara kohta käivad nõuded, omandusõiguse ja iga asiõiguse üle, kui ka nõuded nende õiguste sissekandmise üle kreposti raamatutesse alluvad üldkohtutele, meil Eestis rahukogudele kui esimese astme kohtutele (ts. kp. s. § 1810). Need nõuded ei kuulu rahukohtunikku kui esimese astme kohtute kompetentsi, sest neid ei ole ülesloetud rahukohtunikku alluvate nõuete hulgas (ts. kp. s. § 1806). Käesolevat asja oma arutamisele ja otsustamisele võttes on rahukohtunik esimese astme ja rahukogu teise astme kohtuna oluliselt rikkunud nõuete alluvust nende liikide järele ja üleastunud nende seaduses määratud võimupiirkonnast. Olgugi et asja sisulise arutamise juures keegi pooltest, ei ka kohtud ise üles ei võtnud alluvuse küsimust, ei ka kassaator ette ei toonud seda omas kassatsiooni kaebuses, peab sellest olenemata kassatsiooni kohus järele valvama, et kohtud üle ei astuks oma võimupiirist. Kus niisugune üleastumine sündinud, peab kassatsiooni kohus sellekohased alamate kohtuastmete otsused tühistama. Kõige sellepärast tulevad käesolevas asjas tühistada ja mahakustutada niihästi rahukohtuniku kui ka rahukogu otsus. Kassatsiooni kaebuse läbivaatamine saab selle järele tarbetuks ja tuleb see kaebus läbivaatamata jätta (Riigikohtu ts. osak. t. nr. 141—1925. a.).

Abielurahva varanduse ühisus Liivi talurahva seaduse järele.

Johan Must omandas enesele abielu kestusel Anna Must'aga, Abja Paluoja alevi maja. Pärast abielu lahutamist tõstis naine mehe vastu nõude, milles ta palus nimetatud maja ja kõrvalisi hooneid poolles mõttelises osas tema, nõudja, omanduseks tunnustada. Kohtupalat rahuldab nõude, toetu-

des Liivi talurahva seaduse § 945. ja 946. peale, mille järele Liivi talurahva seisusest abielurahva varanduslised vahekorrad normeeritakse varanduse ühisuse põhjal. Varanduse ühisuses olnud abikaasade vahel jaotatakse aga abielu lahutamise puhul nende poolt abielu kestuse ajal omandatud vara ära nende vahel ühevõrra. Kohtupalati otsuse peale andis kostja riigikohtusse kassatsiooni kaebuse. — Riigikohus leidis, et kohtupalati poolt tehtud järeldus ei vasta L. t. s. § 945. tõsisele mõttele. Mainitud paragrahv määrab: varandus, mis Liivi talurahva seisusest abikaasadel olemas, on nende ühine vara, kui nad abielus üheskoos elavad. Et aga lahutamiseaga abielu kestvus ja abikaasade kooselamine lõpeb, siis lõpeb lahutamise tagajärjel mõõdapääsemata ka see varanduse ühisus, mis ajutiselt, abielu kestuse ajal olemas oli. Abikaasade ühine vara laguneb nende endistesse osadesse endise omaniku järele. Liivimaa talurahva seadusega ei loodud mitte abikaasade varanduste kokkuliitumist mõlemate ühiseks omanduseks, milles igal ühel abikaasadest õigus oleks teatava mõttelise osa peale, vaid siin on ainult mõlemate abikaasade varanduse ühendus mehe valitsemise all (B. ts. õ. § 927, märkus 1 ja sama seaduse § 11 ja 12) olemas, nii kaua, kui nad abielus koos elavad. Selles mõttes on veneaegne kohtupraktis L. t. seaduse § 945. seletanud alati ja järjekindlalt (Vene senati tsiviildepartemangu otsused 1895. a. — nr. 5 ja 1900. a. nr. 95). Samas mõttes seletab seda paragrahvi ka prof. Erdmann (System des Privatrechts I, lehk. 474 ja järg). Loo-buda sellest, teoorias ja praksises väljaku-junenud vaatest, ei leia riigikohus-põhjust. — Kui nüüd Liivi talurahva seisusest abikaasade kohta ei ole olemas niisugust varanduse ühisust, kus igal ühel neist omandusõigus teatava mõttelise osa peale olemas, siis tuleb, abielu lahutamise korral, nende varanduslist vahekorda Balti tsiviilõiguse sissejuhatuse p. XII põhjal lahendada vastavas maa-õiguses ettenähtud normide järele.

Nende normide hulka kuulub ka Balti tsiv. õiguse § 121 määrus, mis otsekohe ette näeb abielu lahutamise tagajärgi sel juhtumusel, kui varanduse ühisust ühise omandusõiguse mõttes ei olnud. Sellelt põhivaa- telt väljamineks oleks kohtupalat pidanud käesoleva tüliasja lahendamise juures kohal- dama B. ts. õ. § 121. Kohaldades aga sama seaduse § 126, mida käsitamisele võib võtta ainult varanduse ühisuse juures, mis olemas on ühise ja lahutamata omanduse kujul, on kohtupalat oluliselt rikkunud B. ts. õ. § 126, 121. ja Liivi talurahva sead § 945. määruste õiget mõtet, millepärast ka tema otsus seaduse jõusse ei või jääda ja tühis- tada tuleb (Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 150— 1925. a.).

Järelmaksuga ostmine.

Karl Reinhold tõstis kostja V. vastu nõudmise õmblusmasina tagasiandmise pä- rast. Nõudja oli kostjale 1914. a. õmblus- masina müünud tingimustega, et kostja masina hinda jaokaupa maksab ja masin kuni kõige ostuhinna äramaksmiseni müüja omanduseks jääb, kellel õigus on, maksu- kohustuse mittetäitmise korral ostja poolt, viimase käest masinat tagasi nõuda ja peale selle veel tasu masina tarvitamise eest. Et kostja maksukohustusi ei täitnud, taotas nõudja masinat tema käest tagasi ja ma- sina tarvitamise eest 418 nädala jooksul 916 marka. Tartu-Võru rahukogu lükkas selle nõudmise tagasi oma otsust järgmi- selt põhistades: nõudja poolt esitatud le- pingu sisust ei selguvat, mida see leping õieti käsitab ja mis poolte vahel on sõlmi- tud, kas ostu-müügi leping või jälle ainult asja tarvitamise, rendi leping. Rahukogu arvamise järele ühe ja sama asja peale ühtede ja samade isikute vahel ei või olla kahte lepingut korraga. Peale selle leiab rahukogu, et Eestis maksev ei ole Vene valitsuse seaduste ja korralduste kogus 1904. a. nr. 51 § 549 väljakuulutatud sea- dus ostu-müügi lepingute sõlmimise kohta järelmaksuga. — Nõudja kassatsiooni kae-

buse peale jõudis asi riigikohtusse. Riigi- kohus seda asja lahendades leidis, et rahu- kogu viimast argumenti õigeks tuleb pi- dada, et Vene valitsuse poolt 1904. a. välja- antud ja tülemalmainitud seadus Eestis mak- sev ei ole. Kuid sellegi pärast ei saa riigi- kohus rahukogu lõpujäreldust, nõudmise tagasilüket, õigeks võtta, sest et meil Balti tsiviilõigus võimaldab, samuti nagu Vene 1904. a. seadus, ostmist järelmaksuga. Balti tsiviilõigus lubab ostu-müügi lepin- gusse mahutada igasuguseid kõrvalisi tin- gimusi lepingu osaliste vabal kokkuleppel (B. ts. õ. § 3942 ja 3943). Seega siis ka järelmaksu tingimusi ja kõrvallepinguid müüdud asja tarvitamise kohta kuni ostu- hinna lõpuliku äratasumiseni. Jaokaupa maksmisega tehtud ostu-müügi leping, mille järele pooled kokku on leppinud müüdud asja lugeda müüja omanduseks kuni kõige ostuhinna äramaksmiseni ja mil- lega müüjale õigus on jäetud tähtjaks mittemaksmise korral müüdud asja kostjalt tagasi nõuda ja tema käest veel peale selle asja tarvitamise eest maksu võtta, esineb edasilükkava tingimusega sõlmitud lepin- guks (B. ts. õ. § 3154, 3167 ja 3942). Niisugune tingimus lükkab omandusõiguse saavutamist edasi kuni tingimuse täitmiseni (B. ts. õ. § 817 ja 837). Müüdud asja omanikuks olles on müüjal õigus, kui ostja oma kohustusi ei täida, viimase käest asja tagasi nõuda ja ka tarvitamise eest tasu maksmist taotada lepingus ettenähtud alustel (Riigikohtu tsiv.osak. toim. nr. 147—1925. a.).

Põllutöoministeeriumiga sõlmitud rendi- lepingute tühistamine.

Põllutöoministeeriumi korraldusel oli Gustav Linderi kui endise rentniku käest maakoht äravõetud ja kellegi Aleksander Janson'i kätte kasutada antud. Linder'i kae- buse peale tühistas administratiiv kohus ministeeriumi korralduse. Vahepeal oli aga ministeerium Janson'iga selle koha peale pikema ajalise rendilepingu sõlminud ja ei annud kohta Linder'ile kätte. Linder

tõstis põllutöoministeeriumi vastu ja Janson'i vastu nõude viimaste vahel tehtud rendilepingu tühistamiseks ja Jansoni väljatõstmiseks vaieluse all olevast kohast. Rahukohtunik ja rahukogu rahuldasi nõude. Põllutöoministeeriumi voliniku kassatsiooni kaebuse peale tuli asi riigikohtus arutusele. Riigikohus leidis, et Linder käesoleva nõude läbi kaitset otsib oma isikliste õigustele, mis väljenduvad maaseaduse § 22, ja maareformi teostamise määruste § 37., kui ta taotab põllutöoministeeriumi ja Janson'i vahel seadusevastaselt tehtud rendilepingu tühistamist, sest see rendileping rikub nõudja õigusi ja annab põhjust kostjale Janson'ile maad veel edasi oma käes pidada. Säärane nõudmine, kui iga teine tsiviilõiguslist laadi tüli, allub ts. kp. s. § 1. põhjal tsiviilkohtutele, olenemata sellest, et maaseadus on väljaantud üldhuvides. Kuid maaseadus loob, peale avalik-õiguslist laadi norme ka veel teatavatele isikutele isikliselt kuuluvaid õigusi. Muu seas teeb seda maaseaduse § 22. ja maareformi teostamise määruste § 37., andes senistele renditalu pidajatele eesõiguse nende käes olevate maade edaspidise rentimise ja tarvitamise peale. See eesõigus esineb puht tsiviil- ehk eraõiguslist laadi õigusena ja peab kaitset leidma tsiviilkohtutes. Kõigil neil põhjustel otsustas riigikohus tagajärjeta jätta põllutöoministeeriumi voliniku kaebuse. (Riigikohtu tsiv. osak. t. nr. 795—1925. a.) —

Sunnitäitmise kohtus tehtud lepingu põhjal.

Nõudja Jüri Rebase poolt sai ühes nõudepalvega rahukohtunikule ettepannud 21. augustil 1923. a. kostjaga kohtus tehtud lepingu prokollil ära kirjutada, mille järele Rebase end kohustas kostja Himberg'i majast remondi tegemise ajaks välja kolima, kusjuures remont üle pooleteise kuu ei võinud kesta ja Rebase kuuri võis tarvitada remondi ajal. Et kostja Himberg lepitud aja jooksul re-

monti ei teinud, palus Rebase, et kostja kohustatud saaks tagasi andma temale endist korterit. Rahukohtuniku juures võttis kostja õigeks, et ta nõudjat lepituse protokollil põhjal on välja tõstnud, et korter praegu vaba on ja et ta remonti ei ole teinud, sest see läheks liiga palju maksma. Rahukohtunik rahuldasi nõude. Rahukogu aga lükkas nõude tagasi, leides et nõudja ei ole mitte korterist lahkunud kostjaga 21. augustil 1923. a. tehtud kokkuleppe põhjal, vaid on sealt väljatõstetud rahukohtuniku sunnitäite otsuse põhjal 24. aug. 1923. a. ja mitte ajutiselt, vaid jäädavalt. Riigikohtule antud kassatsiooni kaebuses palub nõudja rahukogu otsust tühistada. Riigikohus leidis, et nõudja Rebase kaebus rahuldada tuleb järgmistel põhjustel: Rahukogu on hoopis arvesse võtmata jätnud, et sunnitäite määrus leppimise puhul väljatõstmise asjus (ts. kp. s. § 161²⁴) ikkagi leppimise protokollil põhjal peab sündima ja sellega lahutamata seotud on. Kostja ise võttis rahukohtuniku juures õigeks, et väljatõste lepituse puhul sündis ja ei vaieldud selle vastu, et nõudja poolt ettepanud leppimise protokollil ära kirjutada 21. VIII 23. a. see tehing on, mille põhjal sündis väljatõstmine. Kui nüüd rahukogu leidis, et väljatõstmine sündis mitte 21. VIII lepingu põhjal ja mitte ajutiselt vaid jäädavalt, siis on rahukogu asjaolusid võõriti seadnud ja oluliselt rikkunud ts. kp. s. § 129. Kohtus sõlmitud kokkulepe on mõlematele pooltele kohustav, ärarippumata sellest, kas nad kokkulepet üksteise vastu vabatahtlikult täidavad või jälle sunnitäite teel teostavad (ts. kp. s. § 161²⁴). Lepingu teostamisel sunnitäite teel ei saavuta see pool, kes täitmist ettevõtab, mitte rohkem õigusi, kui tal lepingu järele on. Pidi lepingu järele korterist lahkumine ainult ajutine, remondi ajaks, olema, siis ei muutu ta sunnitäite läbi ka mitte jäädavaks (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 258—1925. a.) —

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummert).
Üksik number 60 mk.